

شرح شهادت امام رضا (ع) در منابع اسلامي



در روایتی از اباصطاعت آمده است: «مأمون، امام رضا (ع) را فراخواند و آن حضرت را مجبور کرد از انگور بخورد. آن حضرت به واسطه آن انگور مسموم شد.»

در روایتی از اباصطاعت آمده است: «مأمون، امام رضا (ع) را فراخواند و آن حضرت را مجبور کرد از انگور بخورد. آن حضرت به واسطه آن انگور مسموم شد.«

به گزارش خبرنگار آیین و اندیشه فارس، درباره نحوه شهادت امام رضا (ع)، بیشتر عالمان شیعه و همچنین تعداد زیادی از علمای اهل سنت، قائل هستند که آن حضرت مسموم و شهید شده است. البته درباره عامل شهادت امام هشتم، اختلاف نظرهایی وجود دارد؛ اما قول مشهور این است که آن حضرت، توسط «مأمون« خلیفه عباسی مسموم و به شهادت رسید. برخی از علمای اهل سنت بر این نظرند که مأمون، امام رضا (ع) را مسموم نکرده است و برای این گفته خود دلائلی هم ذکر می کنند. از جمله آن دلائل این است که مأمون دختر خود را به همسری امام جواد (ع) درآورد. مأمون به برتری امام رضا (ع) در برابر علما استدلال می کرد. بعد از درگذشت امام رضا (ع) مأمون بسیار ناراحت و غمگین بود و... در ادامه خواهیم گفت که به هیچ یک از دلائل در این رابطه نمی توان استناد کرد.

همچنین عده ای از علمای اهل سنت نیز بر این باورند که امام رضا (ع) مسموم شده است و عامل جنایت، عباسیان اما شخصی غیر از مأمون، بوده است. برای مثال؛ ابن جوزی می گوید: «وقتی عباسیان دیدند خلافت از دست آنها خارج شد (به واسطه ولایت عهدی) و به دست علویان افتاد، امام رضا (ع) را مسموم کردند.« این قول نیز چندان صحیح به نظر نمی رسد؛ زیرا «بیشتر مورخان و راویان اجماع دارند که مأمون سم را به امام (ع) داده نه غیر او.« همچنین روایات مستندی از امام رضا (ع) وارد شده است که در آن، حضرت شهادت خود را پیش گویی کرده و عامل این جنایت را مأمون دانسته است. امام رضا (ع) به هرثمة بن اعین می گوید: «موقع مرگ من فرا رسیده است. این طایفی (مأمون) تصمیم گرفته مرا مسموم کند...«

عده ای از پژوهشگران معتقدند که شورش عباسیان در بغداد و تصمیم مأمون برای حضور در این شهر، سبب شد تا اطرافیان این خلیفه به وی هشدار دهند که در نبود وی و حضور ولیعهد - که منظور امام رضا (ع) بود - کار حکومت به مشکل برخورد خواهد خورد و به همین دلیل، مأمون، امام رضا (ع) را به شهادت رساند.

به نظر می رسد انگیزه اصلی مأمون در به شهادت رساندن امام رضا (ع) همین مطلبی باشد که ذکر شد. چرا که قیام عباسیان در بغداد جز به خاطر ترس از روی کار آمدن علویان نبوده است.

طبری می نویسد: «مأمون نامه ای به بنی عباس در بغداد نوشت و مرگ علی بن موسی (ع) را به آنان اعلام کرد و از آنان خواست که به اطاعت او درآیند؛ زیرا دشمنی آنان با او جز با بیعت وی با علی بن موسی (ع) نبوده است.« از دیگر موجباتی که مورخان در قتل امام رضا (ع) ذکر کرده اند، کینه ای می دانند که مأمون از امام رضا (ع) به دل گرفته بود. طبرسی می نویسد: «علتی که موجب شد مأمون، امام رضا (ع) را به شهادت برساند، این بود که آن حضرت بی محابا (و بدون ترس) حق را در برابر مأمون اعلام می کرد. در بیشتر موارد در مقابل او قرار می گرفت که موجب عصبانیت و کینه او می شد...« همانگونه که بیان شد، از نظر روایات شیعی، شکی نیست که مأمون، حضرت رضا (ع) را مسموم کرد. اما اینکه کیفیت این عمل چگونه بوده است، چند نوع روایت وجود دارد که به آنها اشاره می کنیم.

روایتی را شیخ مفید از عبدالله بن بشیر نقل کرده که عبدالله گفت: «مأمون به من دستور داد که ناخن های خود را بلند کنم ... سپس مرا خواست و چیزی به من داد که شبیه تمر هندی بود و به من گفت: این را به همه دو دست خود بمال ... سپس نزد امام رضا (ع) رفت و به من دستور داد که انار برای ما بیاور. من اناری چند حاضر کردم و مأمون گفت: با دست خود آن را بفشار. من فشردم و مأمون آن آب انار را با دست خود به حضرت خوراند و همان سبب مرگ آن حضرت شد و پس از خوردن آن آب انار، دو روز بیشتر زنده نماند.«

روایت دیگری را شیخ مفید از محمد بن جهم ذکر کرده که می گوید: «حضرت رضا (ع) انگور دوست می داشت. پس قدری انگور برای حضرت تهیه کردند. در حبه های آن به مدت چند روز سوزن های زهرآلود زدند. سپس آن سوزن ها را کشیده و نزد آن بزرگوار آوردند ... آن حضرت از آن انگورهای زهرآلود بخورد و سبب شهادت ایشان شد.« روایتی از اباصطاعت هروی نیز نقل شده که می گوید: «مأمون، امام رضا (ع) را فراخواند و آن حضرت را مجبور کرد از انگور بخورد. آن حضرت به واسطه آن انگور مسموم شد.«

بنابراین، ادله ای که اهل سنت ذکر کرده اند که مأمون امام رضا (ع) را به شهادت نرسانده بی اساس است؛ چرا که مأمون فردی بود که به خاطر حکومت، برادرش امین را به قتل رساند و محبوبیت امام رضا (ع) در نزد او از برادرش بیشتر نبود. و گریه ظاهری او بعد از مرگ امام (ع) به جهت منحرف کردن اذهان علویان و طرفداران امام رضا (ع) بوده است. بعد از شهادت امام رضا (ع) شیعیان، بدن شریف آن حضرت را در خراسان تشییع کردند. این تشییع جنازه به حدی پر شور بود که تا آن زمان مثل آن دیده نشده بود. همه طبقات در تشییع جنازه امام حاضر شدند. آن امام همام، در سال 203 قمری در شهر طوس به

خاك سپرده شد و بارگاه عظيمش امروز ميزبان صدها هزار عزادار است، در حالي كه هيچ نشاني از خلافت پنهانور مأمون وجود ندارد.